

OPERACIJSKI SUSTAVI

Ponavljjanje I1+I2+I3

Operacijski sustavi

- Ishod 1: Objasniti rad prekidnog sustava na modelu jednostavnog računala
 - Grafovi prekida
 - Kako nastaje prekid i kako se obrađuje
- Ishod 2: Objasniti pojam procesa na računalu
 - Što je proces
 - Vrste procesa
 - Naredba fork()
- Ishod3: Objasnite koncept dretvi na računalu i kako im procesor dodjeljuje vrijeme
 - Što je kritični odsječak
 - Algoritmi/strategije
 - Grafovi stanja CPU i spremnika kod algoritama

I1. Prekidi/Interrupts

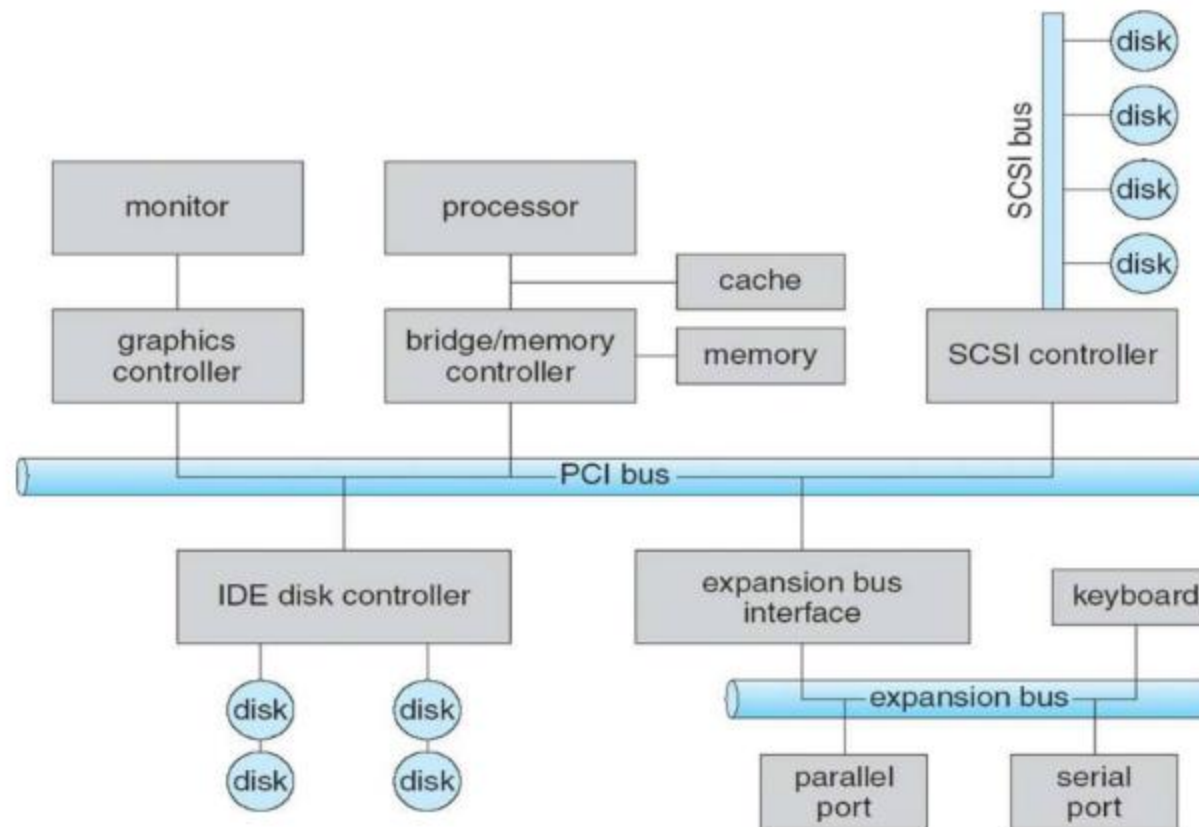
Što je Prekid?

- **Signal** koji se šalje od računalne komponente ili programa prema Operacijskom sustavu
- Uzrokuje da OS privremeno **zaustavi** sa svojim redovitim procesima i počinje obrađivati zahtjev za prekid (*interrupt handler*)
- Prekidi imaju prioritet
 - Prekidna instrukcija može uzrokovati da se neki trenutni procesi prebrišu ili utječe na njihovo kašnjenje

English: Interrupt (Hardware or Software), TRAP (CPU)

Računalo

- Svaki sklop ima svoj IRQ
- Zahtjev za prekidom (ili IRQ) je hardverski signal koji se šalje procesoru koji privremeno zaustavlja pokrenuti program i dopušta da se umjesto toga pokrene poseban proces, rukovatelj prekida – **Interrupt handler**.

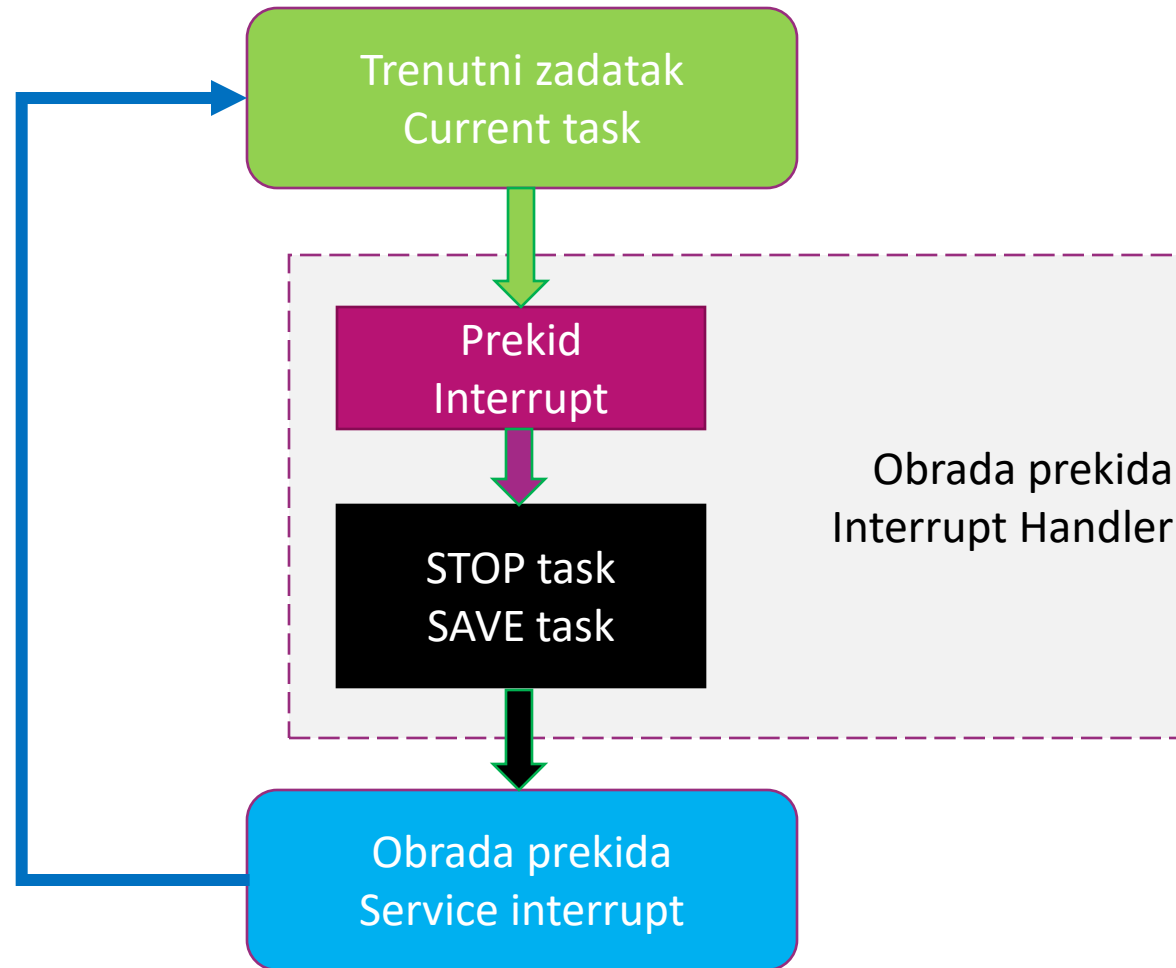

Važnost prekida

- Mogućnost da aplikacije prekinu jednu drugu daje iluziju multitaskinga
- Korisniku daju bolju kontrolu na računalu (bez prekida trebamo čekati da aplikacija završi)
- Traju jako kratko (0,1% - 2% CPU)*
 - Ovisno o aplikaciji mogu doseći vrijednosti od 3%-7%
 - (u pravilu) Ako traju više od 5% - hardware greška!

* U pravilu traju od 0,1% do 0,2%, kod normalnog rada, bez aplikacije koja uzrokuje „redovne” prekide

Obrada prekida

Zadatak 1.1.

Nacrtajte obradu zadanog prekidnog sustava ako računalo u vremenskom periodu $22t$ mora obaviti 5 prekida gdje najviši prioritet ima P5, a najmanji P1.

Trajanje i pojavljivanje prekida:

P5 - pojavljivanje - $4t$, trajanje - $2t$

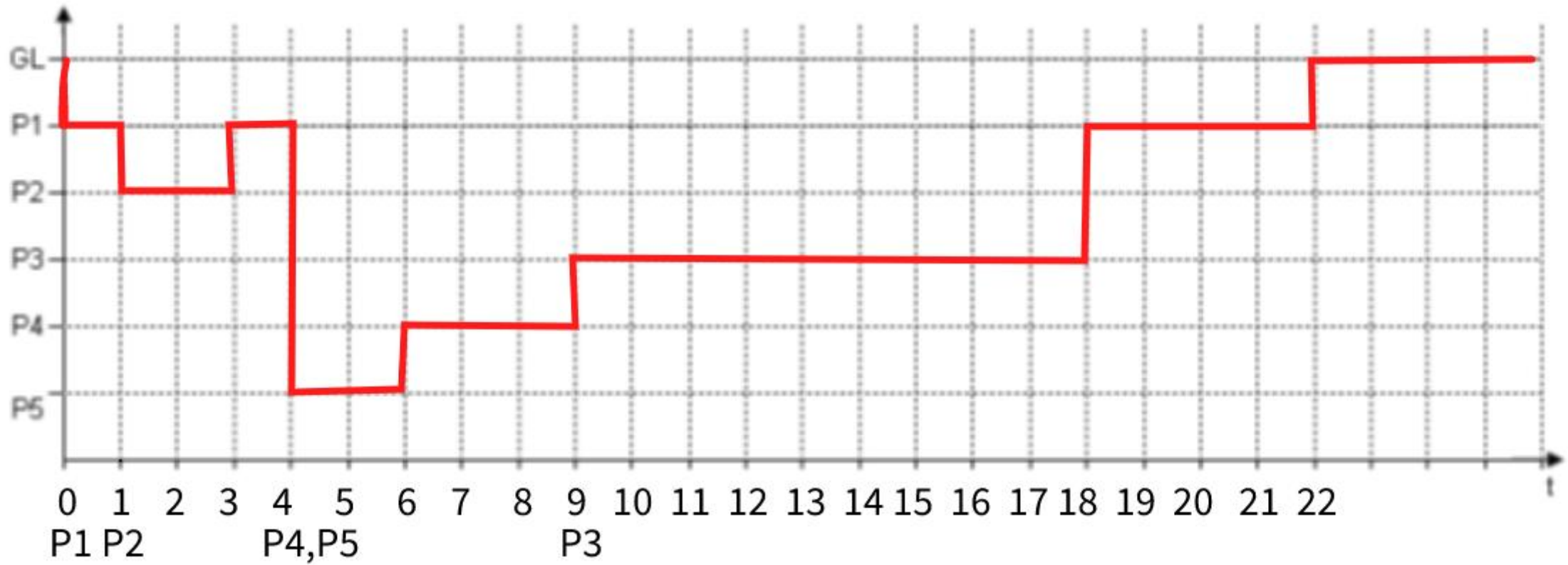
P4 - pojavljivanje - $4t$, trajanje - $3t$

P3 - pojavljivanje - $9t$, trajanje - $9t$

P2 - pojavljivanje - $1t$, trajanje - $2t$

P1 - pojavljivanje - $0t$, trajanje - $6t$

Rješenje 1.1.

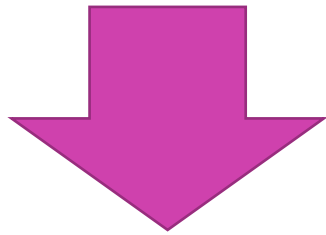
I2. Procesi

Osnovni pojmovi: Proces

- Proces
 - Instanca programa koja se izvodi
 - Jedan program može imati više instanci (npr. dva puta se otvori)
 - OS se brine da procesi imaju odvojene resurse (nemoguće je pristupiti varijabli drugog procesa iz prvog procesa)

Kako nastaje proces

- Program u binarnom obliku je učitán u radnu memoriju
- Program rezervira dodatnu memoriju za svoje varijable
- Program rezervira razne resurse operativnog sustava

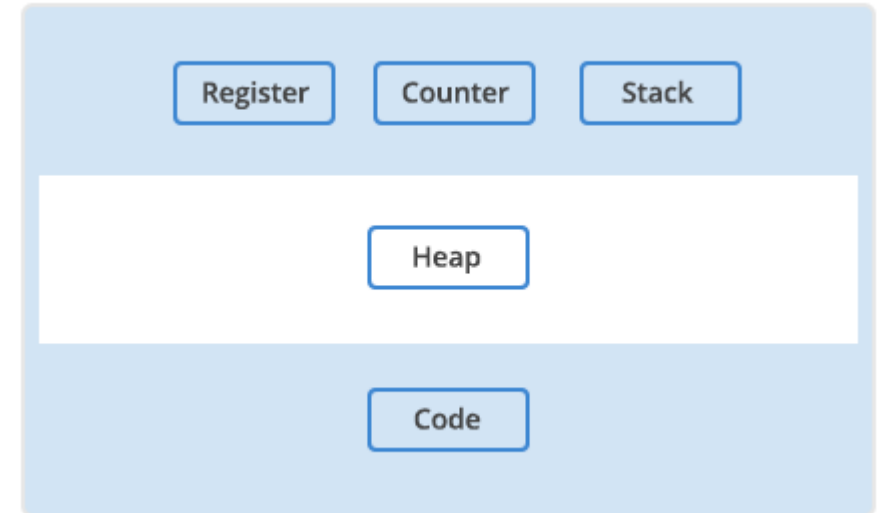

Proces

- Operativni sustav je mozak za alociranje svih potrebnih resursa

Resursi procesa

- Registri (*Register*)
 - Instrukcije, pohrana adresa...
- Brojači (*Counter*)
 - Vodi brigu koja je trenutna i sljedeća instrukcija na izvršavanju
- Stog (*Stack*)
 - služi za pohranu niza istovrsnih elemenata (omogućava upis i ispis po principu "zadnji koji ulazi - prvi izlazi,, - FIFO)
- Dinamički alocirana memorija (*Heap*)

Detaljnije na predmetu Građa računala

Više procesa

- Primjer:
 - Pokrenuto više istih Aplikacija – više procesa i više nezavisnih alokacija memorije
 - Prebacivanje iz jednog procesa u drugi zahtjeva vrijeme
 - Nezavisnost procesa je bitna odlika Operativnog sustava
 - Lakše je pronaći jedan proces koji je „zapeo” nego „gasiti cijelo računalo”

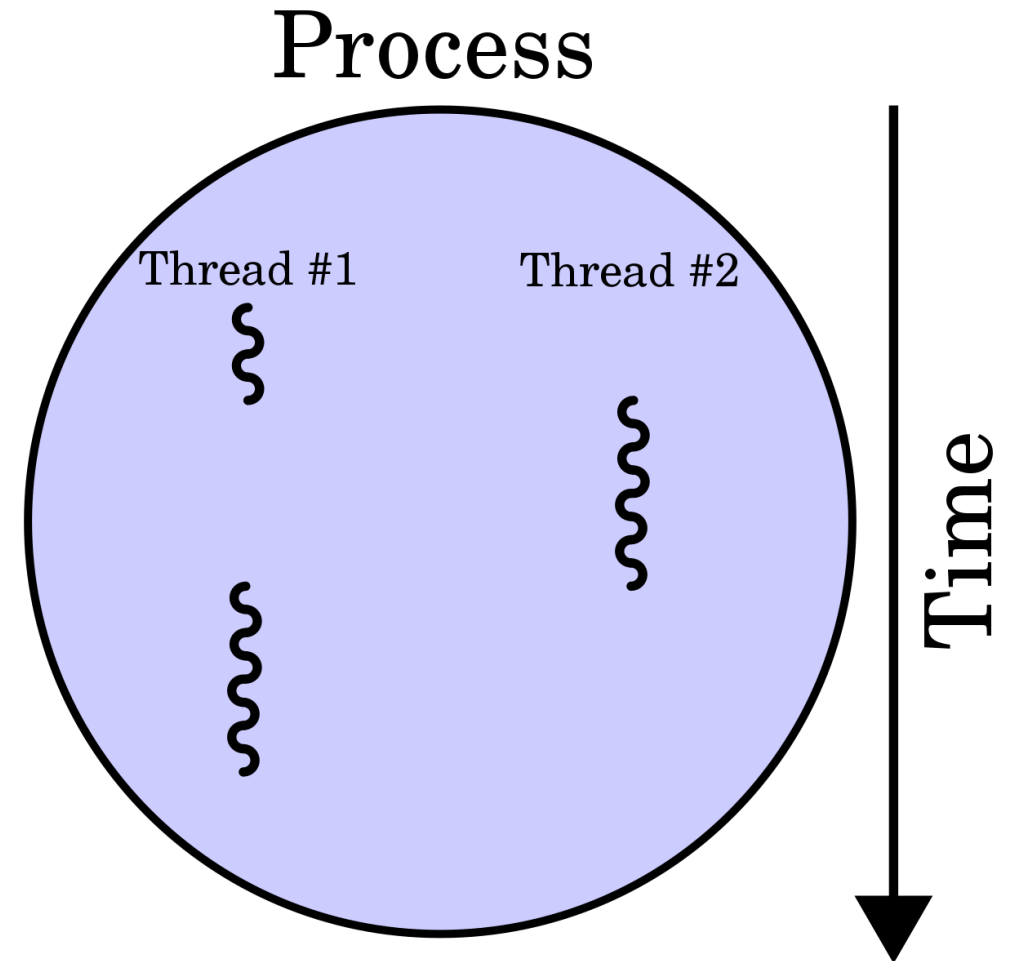
Osnovni pojmovi: Dretva

- Dretva (Thread)
 - Izvršavaju se unutar procesa (kod većine OS-a)
 - Dijelev resurse (Memorija tj. adresni prostor)
 - Istoj varijabli mogu pristupiti različite dretve
 - Imaju zaseban stog (Stack)
 - Na sustavu s jednim procesorom događa se time-division multiplexing
 - Procesorsko vrijeme se prebacuje s jedne na drugu dretvu
 - Korisnik ima dojam da se operacije izvode simultano
 - Na višeprocorskim sustavima dretve se izvode simultano ovisno o broju procesora / jezgara
- Svaki process ima adresni prostor i jednu kontrolnu dretvu

Proces vs. Dretva

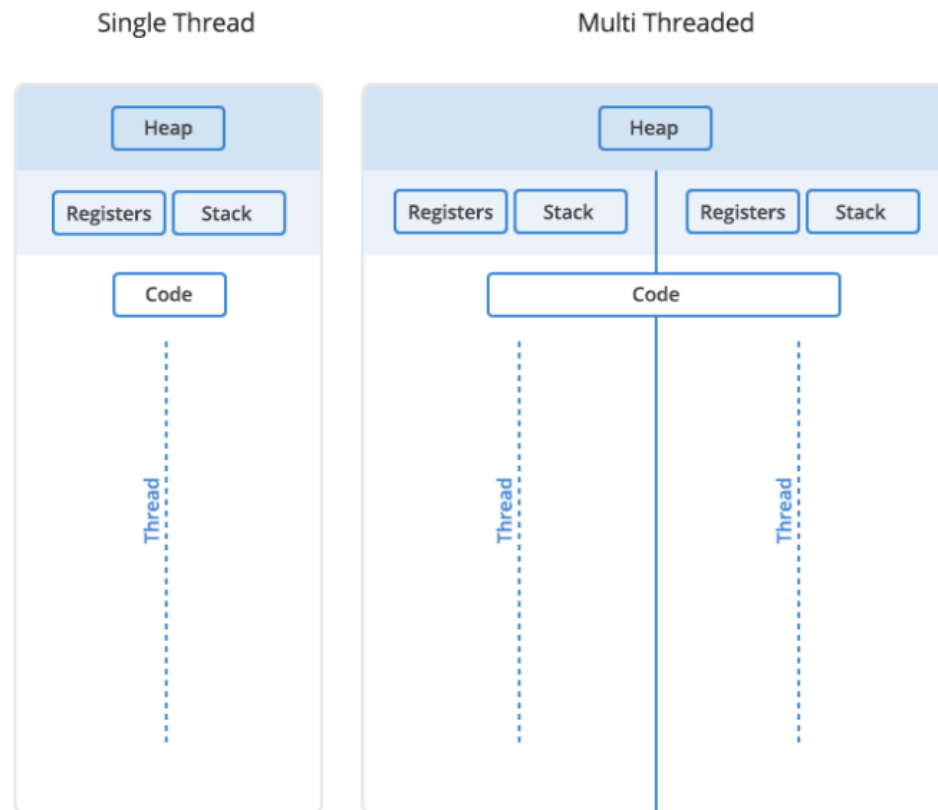
Svojstveno pojedinom procesu	Svojstveno pojedinoj dretvi
Adresni prostor	Programski brojač
Globalne varijable	Registri
Otvorene datoteke	Stog
Procesi djeca	Stanje
Tekući alarmi	
Signali i rukovatelji signalima	

Višedretvenost primjer: jedna dretva čita sa diska, a druga vrši aritmetičke operacije

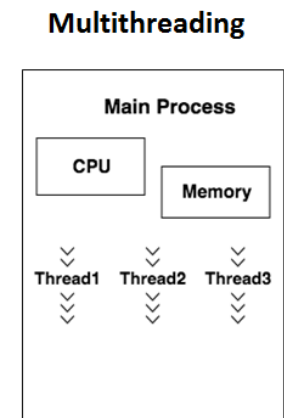
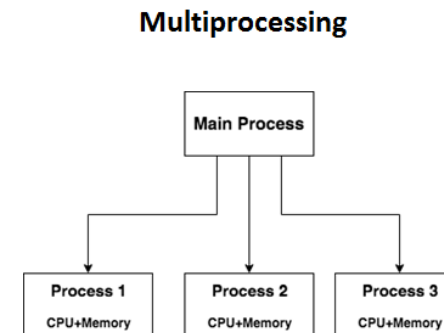
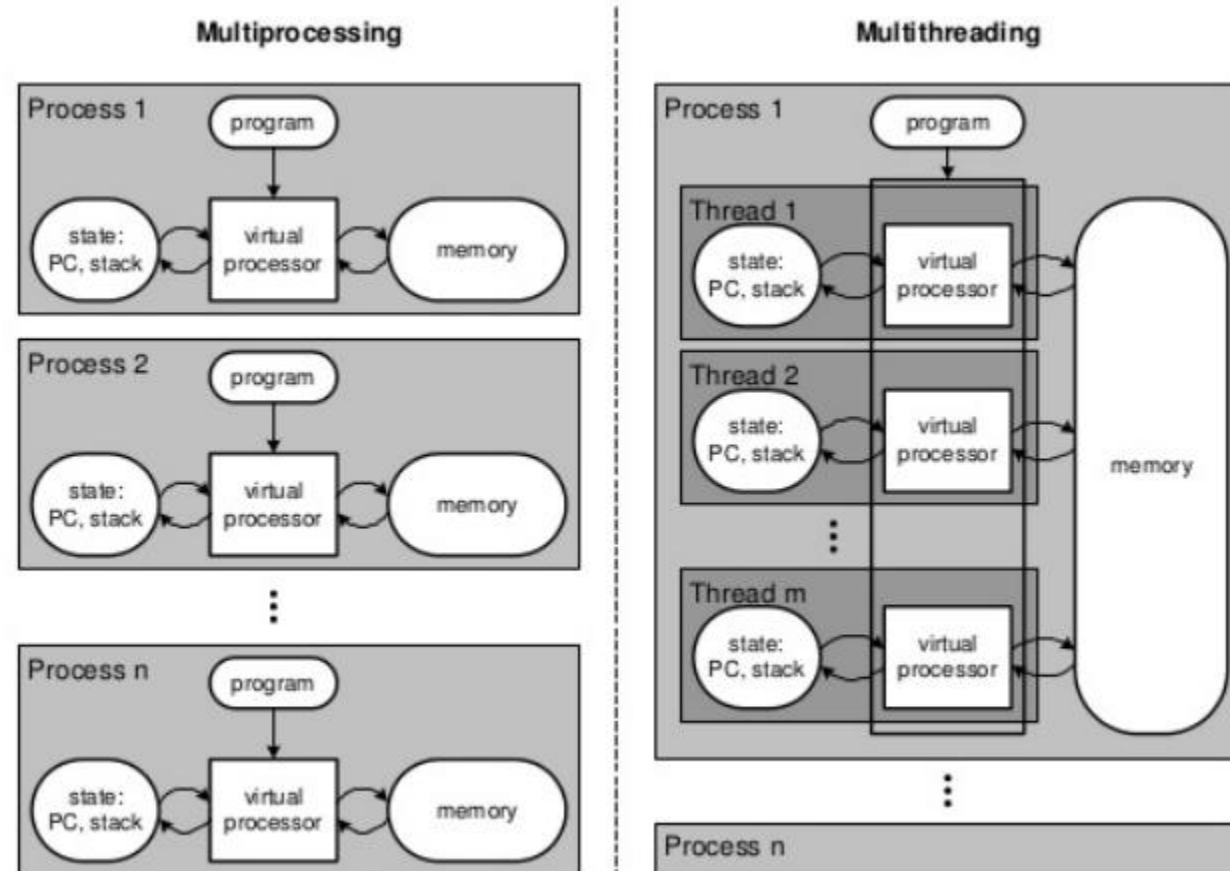

Dretvenost (Thread)

- Jedan proces može imati jednu ili više dretvi

Proces vs. Dretva

Nasljedna svojstva procesa

- Svaki proces može biti proces „roditelj” koji proizvodi svoju „djecu”
- Jezgra sustava, init process ima pid 0 i nema roditelja
- Svi ostali procesi imaju roditelje da li je to neki proces iz donjih dijelova hijerarhije ili jezgra operacijskog sustava
- Dijete dobiva kopije segmenta instrukcija i segmenta podataka roditelja
- Kada dijete završi svoj posao šalje svom roditelju: **SIGCHILD** signal da je gotov

Zombie proces

- Poznat još po imenu defunct proces
- Proces koji je **završio** izvršavanje (oslobodio je svoje resurse) ali se još uvijek nalazi u tablici procesa
- Zombie se pojavljuje kada „roditelj” ne sakupi svoje „dijete” po završetku izvršavanja (dijete ne oslobodi PID)
 - **Dijete je završilo proces ali roditelj to nije priznao (dijete je zombi)**
- Ako roditelj prije završi tada dijete normalno nastavlja sa radom, a nadzor nad djetetom preuzima jezgra operacijskog sustava.
- *„Not dead and not alive”*

Orphan proces

- Proces koji se nastavlja izvoditi, a čiji je roditelj završio s radom
 - Tko će potvrditi da je proces djeteta završilo?
- Nadzor nad njim preuzima jezgra operacijskog sustava

Pokretanje novog procesa: Fork()

- Operacija kojom tekući proces (**otac**) kreira kopiju sebe (**dijete**)
- Vrijednosti:
 - -1 = NEISPRAVNO
 - 0 = Dijete proces uspješno kreiran
 - Ostalo > 0 = Tata od djeteta
- Kada su oba procesa kreirana nastavljaju izvršavanje daljnjih naredbi

Primjer 1

```
#include <stdio.h>
#include <sys/types.h>
#include <unistd.h>
int main()
{

    // make two process which run same
    // program after this instruction
    fork();

    printf("Hello world!\n");
    return 0;
}
```

Ispis:

Hello World!
Hello World!

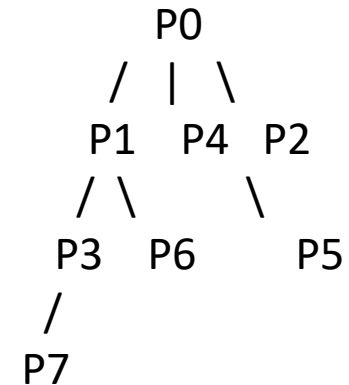
Primjer 2

```
#include <stdio.h>
#include <sys/types.h>
#include <unistd.h>
```

```
int main()
{
    fork();
    fork();
    fork();
    printf(„Hello World\n");
    return 0;
}
```

Ispis:

```
Hello World!
Hello World!
Hello World!
Hello World!
Hello World!
Hello World!
Hello World!
```


P0 – glavni proces
1 fork: P1
2 fork P2,P3
3 fork: P4, P5, P6, P7

Primjer 3

```
#include <stdio.h>
#include <string.h>
#include <stdlib.h>
#include <unistd.h>
#include <sys/types.h>

void main(void)
{
    pid_t pid, rez;
    int i;

    for (i=1; i<=2; i++){
        rez=fork();
        pid = getpid();
        if(rez==-1){
            printf ("Rez=%d A- Ovo je proces (PID) %d kojeg nisam uspio kreirati \n", rez, pid);
        } else if (rez==0){
            printf("Rez=%d B- Ovo je proces Djete/CHILD (PID)=%d, i=%d \n", rez, pid, i);
        } else{
            printf("Rez=%d C- Ovo je proces TATA/Parent (PID)=%d, i=%d \n", rez, pid, i);
            //exit(0);
        }
    }
    //rez=fork();
    //rez=fork();
}
```

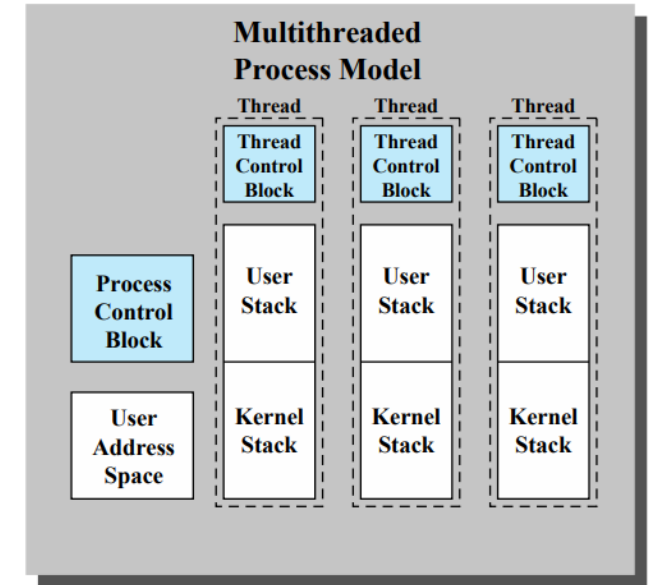
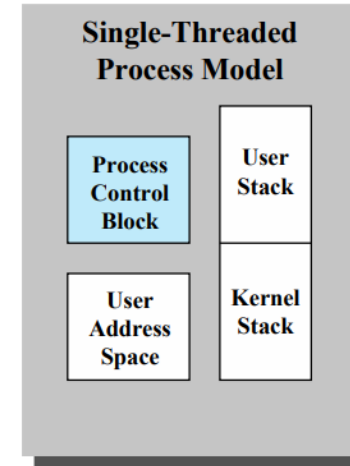
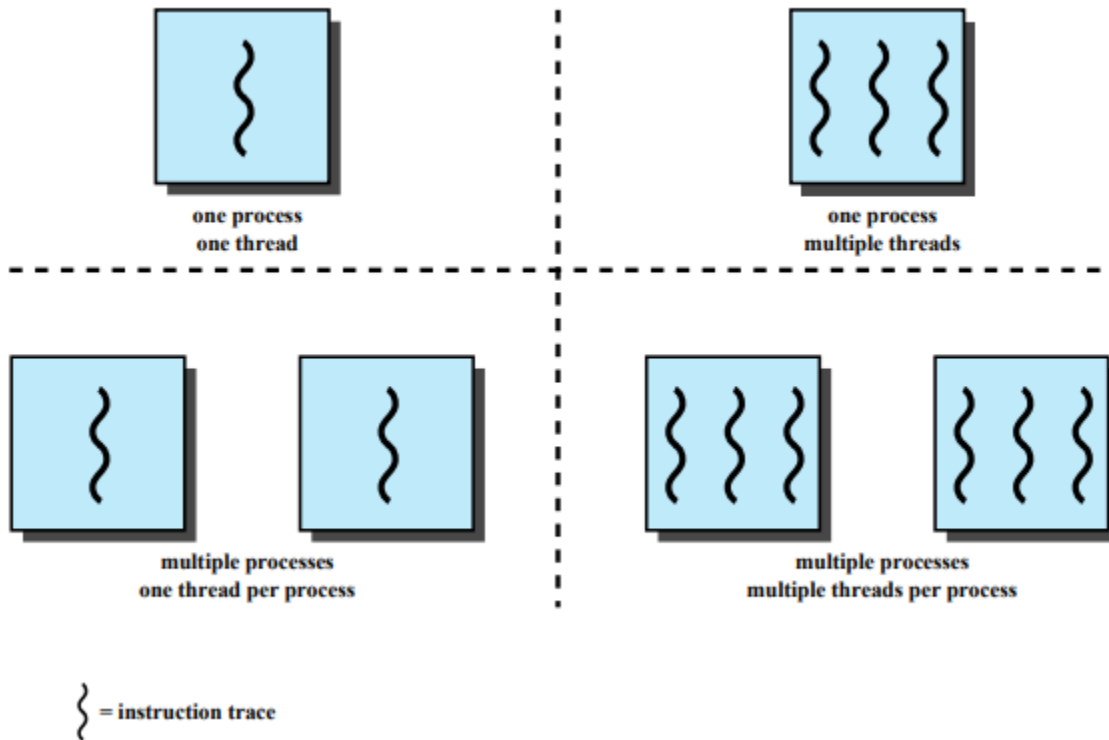

Ispis:
(ne mora nužno biti isti!)

Rez=2655 C- Ovo je proces TATA/Parent (PID)=2654, i=1
Rez=2656 C- Ovo je proces TATA/Parent (PID)=2654, i=2
Rez=0 B- Ovo je proces Djete/CHILD (PID)=2655, i=1
Rez=2657 C- Ovo je proces TATA/Parent (PID)=2655, i=2
Rez=0 B- Ovo je proces Djete/CHILD (PID)=2655, i=1
Rez=0 B- Ovo je proces Djete/CHILD (PID)=2657, i=2
Rez=2655 C- Ovo je proces TATA/Parent (PID)=2654, i=1
Rez=0 B- Ovo je proces Djete/CHILD (PID)=2656, i=2

I3. CPU vrijeme i koncept dretvi

Dretveni pristupi

Dretve

- Koje su ključne prednosti korištenja dretvi? (proučiti predavanje!)
- U OSu koji podržava dretve – dodjeljivanje procesorskog vremena se obavlja na bazi dretve

Ključna stanja dretve:

- Running
- Ready
- Blocked

Operacije dretvi povezane s promjenom stanja su:

- Spawn
- Block
- Unblock
- Finish

Raspored izvršavanja dretvi u CPU-u

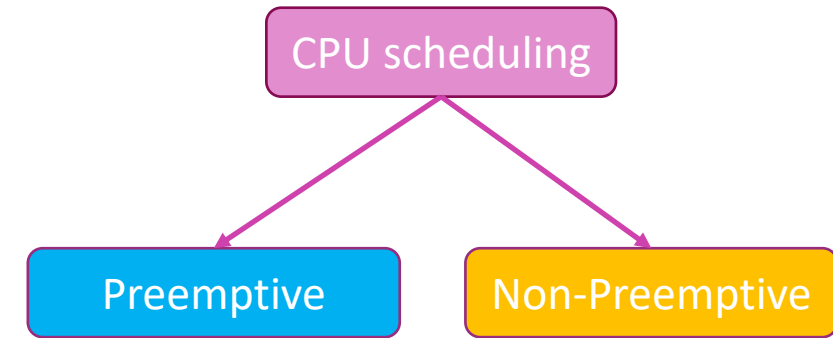
- Vrste višezadačnosti:

- **Preemptive/Iznuđena**

- Svaka dretva koja se izvodi **može** biti prekinuta u izvršavanju
 - **(-)** Manje efikasna od neiznuđene (više zamjena konteksta)
 - Svi moderni operacijski sustavi koriste ovu vrstu višezadačnosti

- **Non-Preemptive/Neiznuđena**

- Kada neka dretva započne sa izvođenjem može se izvoditi sve dok ne završi osim ako ona sama ne dodijeli CPU drugoj dretvi prelaskom u stanje čekanja ili samostalnim iniciranjem pauze (*sleep*)
 - **(+)** Efikasnija i lakša za implementaciju
 - **(-)** Otvara problem beskonačno duge operacije (smrzavanja)

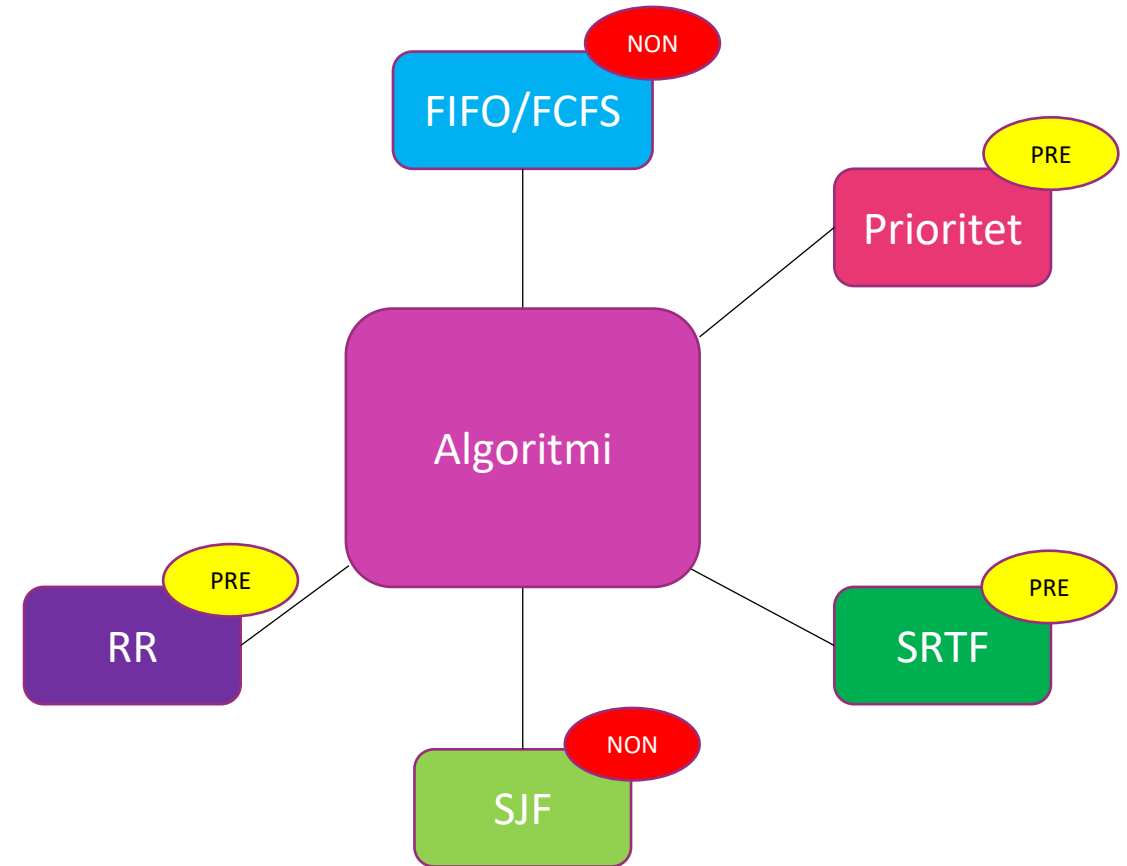

Ciljevi:

- Minimiziranje vremena odaziva
- Maksimiranje broja korisnih operacija u CPUu
- Pravednost

Algoritmi za raspodjelu CPU vremena

- Algoritmi:
 - First In First Out (**FIFO**) or FCFS
First Come First Serve (**FCFS**)
 - **Prioritet**
 - Shortest Remaining Time First (**SRTF**)
 - Shortest-Job-First (**SJF**) Scheduling
 - Round Robin Scheduling (**RR**)
 - Multilevel Queue Scheduling (**MLQS**)

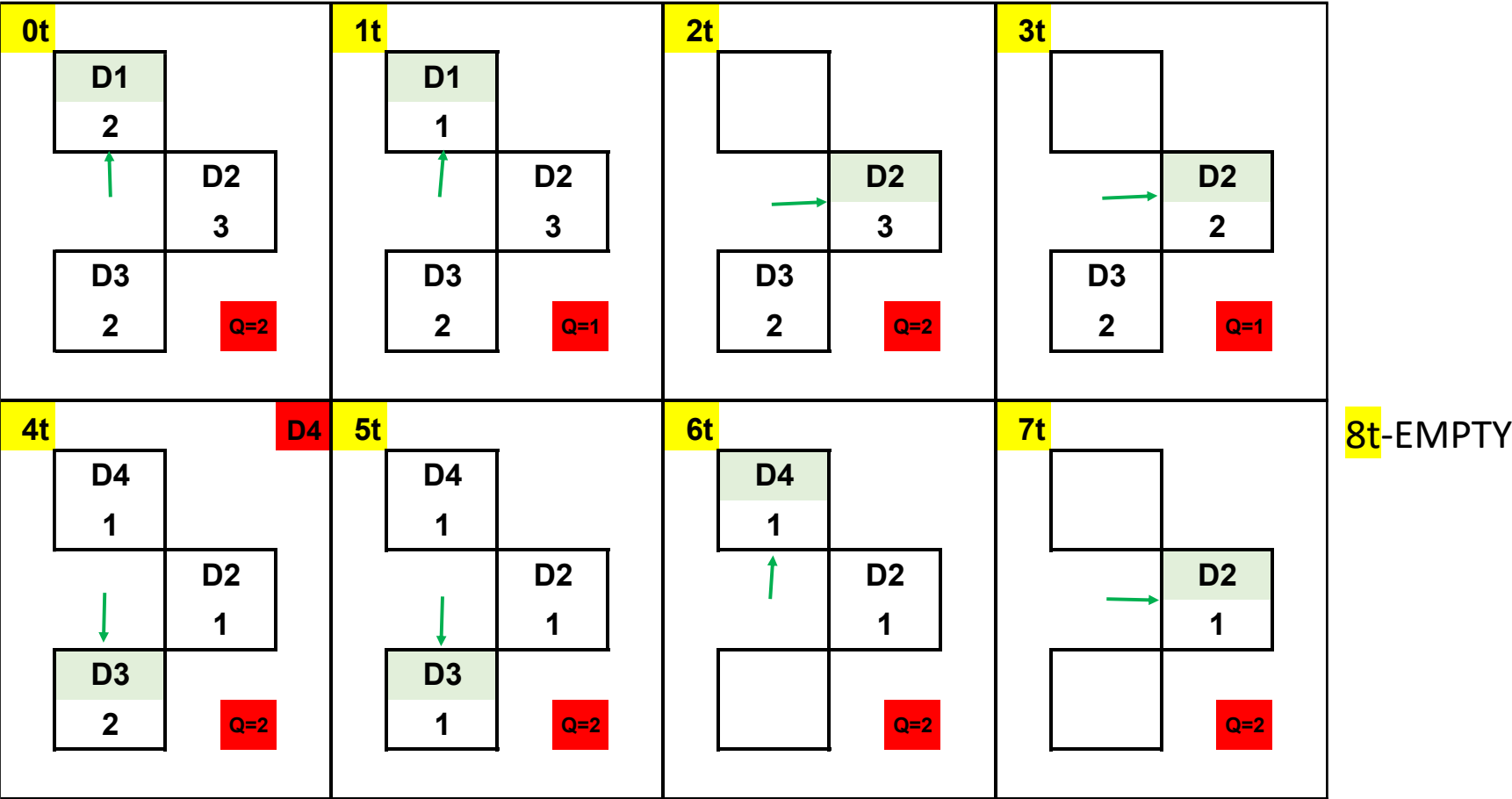
Zadaci za vježbu 1

- Prikažimo sva stanja algoritma do kraja svih dretvi, ako je trenutno stanje reda $D1=2t$, $D2=3t$, $D3=2t$, u $0t$ trenutku je CPU slobodan i kazaljka izvršavanja treba prijeći na $D1$ dretvu.
- Naknadno u $4t$ dolazi nova dretva u red $D4=1t$
- Algoritmi:
 - a) FIFO/FCFS
 - b) RR, $Q=1$
 - c) RR, $Q=2$
 - d) SJF
 - e) SRTF, Interrupt/Prekid = $1t$

Rješenje 1

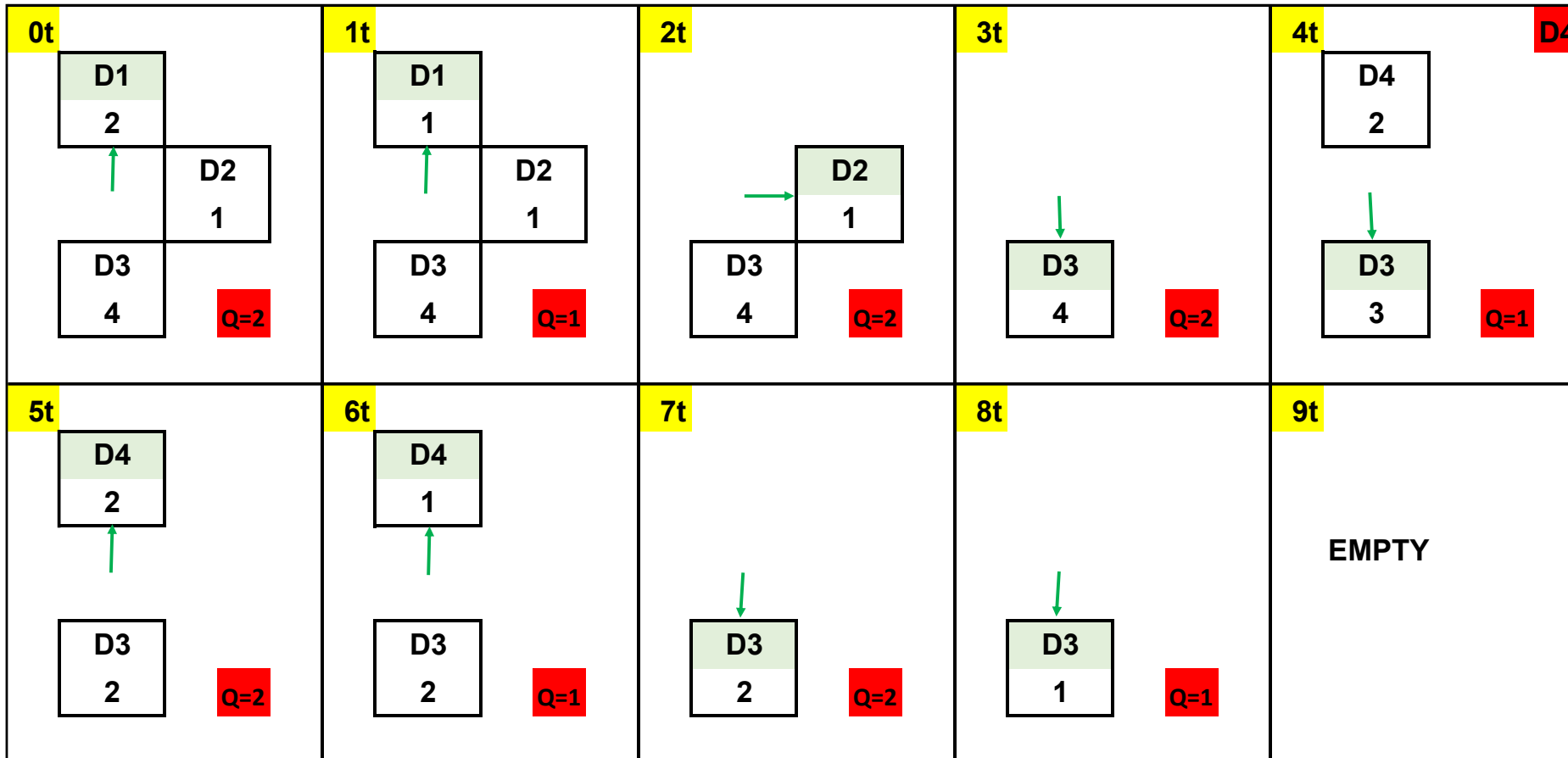
- a) FIFO - Prosječno vrijeme čekanja = 2,25t
- b) RR (Q=1) - Prosječno vrijeme čekanja = 3,25t
- c) RR (Q=2) - Prosječno vrijeme čekanja = 2,75t
- d) SJF - Prosječno vrijeme čekanja = 1,75t
- e) SRTF - Prosječno vrijeme čekanja = 1,75t

Zadatak 1c

Average waiting time:				
Prosječno vrijeme čekanja:				
D1=	0			
D2=	5			
D3=	4			
D4=	2			
	11	2.75 t		

Rješenje 2b

Average waiting time:

Prosječno vrijeme čekanja:

D1= 0

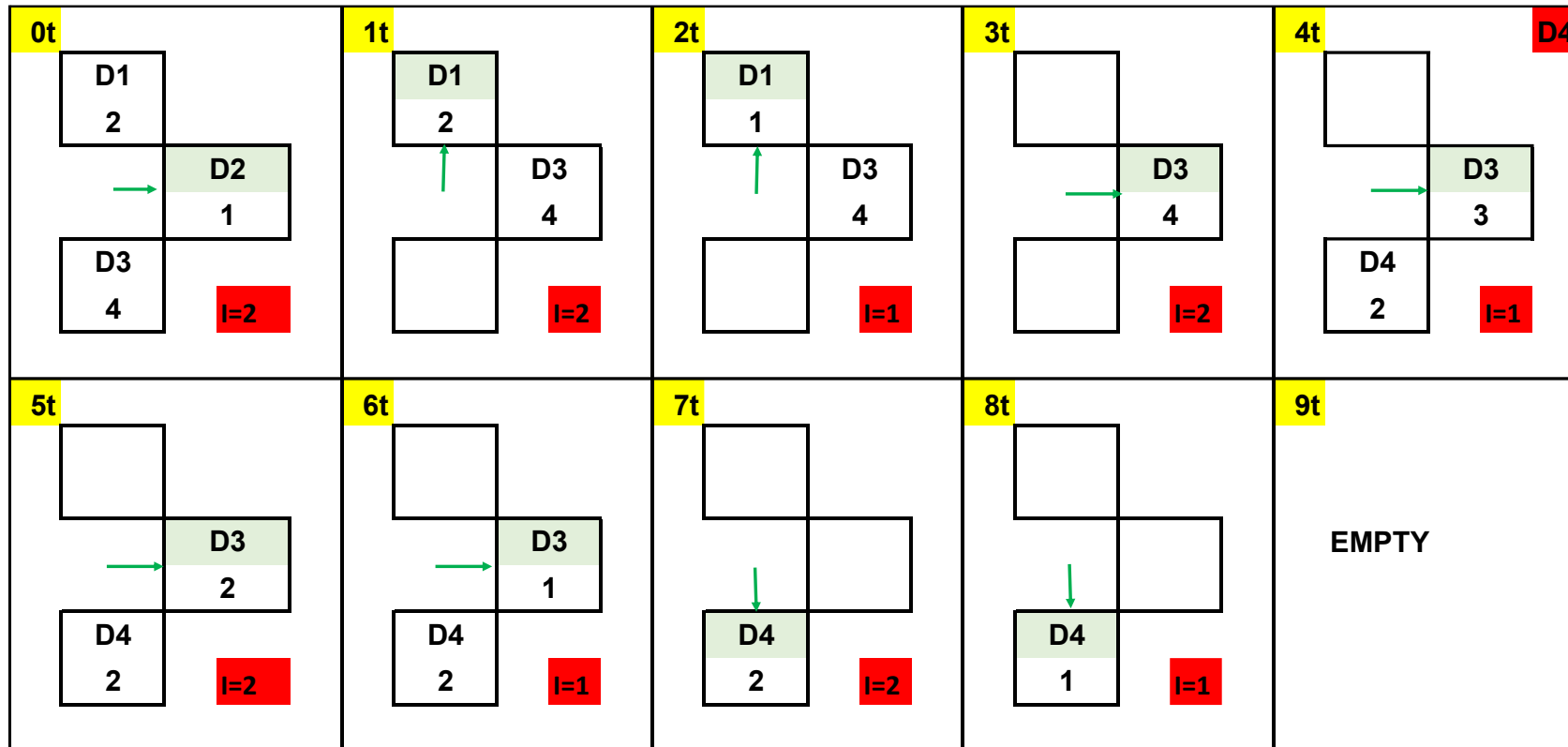
D2= 2

D3= 5

D4= 1

8 2t

Rješenje 2e

Average waiting time:

Prosječno vrijeme čekanja:

D1= 1
 D2= 0
 D3= 3
 D4= 3
 7 **1.75 t**

Zadaci za vježbu 2

- Prikažimo sva stanja algoritma do kraja svih dretvi, ako je trenutno stanje reda $D1=2t$, $D2=1t$, $D3=4t$, u $0t$ trenutku je CPU slobodan i kazaljka izvršavanja treba prijeći na $D1$ dretvu.
- Naknadno u $4t$ dolazi nova dretva u red $D4=2t$
- Algoritmi:
 - a) FIFO/FCFS
 - b) RR, $Q=2$ (rješenje)**
 - c) SJF
 - d) SRTF, Interrupt/Prekid = $1t$
 - e) SRTF, Interrupt/Prekid = $2t$**

Rješenje 2

- a) FIFO - Prosječno vrijeme čekanja = $2t$
- b) RR - Prosječno vrijeme čekanja = $2t$**
- c) SJF - Prosječno vrijeme čekanja = $1,75$
- d) SRTF ($l=1$) - Prosječno vrijeme čekanja = $1,5t$
- e) SRTF ($l=2$) - Prosječno vrijeme čekanja = $1,75t$**

Hvala na pažnji!

Sretno na među-ispitu!

Ponovite još...

- Kernet OSa
 - Boot proces
 - Prsteni
 - Multitasking vs. Multiprocessing
 - Vježbajte zadatke
 - ...
-
- Prezentacije sa predavanja (ne samo sa vježbi)
 - Pročitajte knjigu (ili druge izvore na Internetu)

